

Concert Kerst met Bach

Johann Sebastian Bach, Gelobet seist du, Jesu Christ (BWV 91)

Johann Sebastian Bach, Darzu ist erschienen (BWV 40)

Johann Sebastian Bach, Sie werden aus Saba alle kommen (BWV 65)

Johann Sebastian Bach, Gloria uit Messe in h-moll (BWV 232)

Collegium de Dunis, koor & instrumentaal ensemble

Mieke Dhondt, sopraan

Pieter De Praetere, alt

Roel Vansevenant, tenor

Thomas Vanden Abeele, bas

o.l.v. Ignace Thevelein

Zondag 28 december 2025 om 20.30 uur

Sint-Gilliskerk, Baliestraat 2, 8000 Brugge

UITVOERDERS

COLLEGIUM DE DUNIS

Het koor Collegium de Dunis werd opgericht in oktober 1995 en staat van in het begin onder de artistieke leiding van dirigent Ignace Thevelein. Sedert zijn oprichting stelde het koor aan zijn publiek een breed spectrum van concertprogramma's voor. Naast meerdere kantates en de motetten van J.S. Bach werden ook diens Weihnachtsoratorium, Johannespassie, Markuspassie en Mattheuspassie uitgevoerd, evenals De Messiah van G.F. Händel en het Gloria van A. Vivaldi. Collegium de Dunis heeft ook een sterke reputatie uitgebouwd op het gebied van a capella muziek en dit in een gevarieerd repertoire van muziek uit de renaissance tot heden. Het koor brengt geregeld thematische polyfonie-concerten, waarbij de tekst van de werken als leidraad doorheen het concert loopt. Het koor bracht reeds verschillende cd's uit, zoals "Laus Tibi", met polyfonie uit de renaissance, "Puer natus est" met polyfonie voor de kersttijd, "Nu zijt welkome" met Vlaamse kerstliederen en "Ubi caritas" met hedendaagse koormuziek.

IGNACE THEVELEIN

Ignace Thevelein (°1953) werd na zijn studies aan het Lemmensinstituut te Leuven en het Grootseminarie te Brugge tot priester gewijd. Van 1978 tot 1985 studeerde hij aan het Koninklijk Muziekconservatorium te Gent, waar hij eerste prijzen behaalde in notenleer, harmonie, muziekgeschiedenis en koordirectie. Ignace Thevelein is oprichter en dirigent van het concertkoor Collegium de Dunis. Hij is diocesaan verantwoordelijke voor de kerkmuziek van het bisdom Brugge. Als kapelmeester van de Sint-Salvatorskathedraal te Brugge dirigeert hij het Brugs kathedraalkoor. Ignace Thevelein is artistiek leider van de Kooracademie Brugge (voorheen 'Internationale Bachdagen'), een organisatie die jaarlijks cursussen en workshops inricht voor koorzangers en -dirigenten. Hij publiceerde het boek 'Officium' en samen met Piet Thomas het 'Geestelijk Liedboek van de Lage Landen' bij uitgeverij Lannoo. Bij uitgeverij Averbode publiceerde hij samen met Jos Bielen 'Wieg hen in jouw eeuwigheid', 'Maria is jouw naam' en 'Samuëlliedjes' en werkte hij mee aan de samenstelling en uitgave van de nieuwe Zingt Jubilate, het officiële zangboek van de Vlaamse kerk. Ignace Thevelein geeft regelmatig lezingen over muziek bij diverse organisaties: de Passies en het Weihnachtsoratorium van J.S. Bach, Kerstmis in koormuziek, Vlaamse kerstliederen, Ludwig van Beethoven, Natuur en muziek, Brugge en de muziek in de 15de eeuw, Liturgische muziek in een abdij tijdens de late Middeleeuwen, Winterreise van Franz Schubert, Spirituele dimensie in muziek,...

Koorleden

Sopranen: Saartje Bogaerts, Griet Deckmyn, Anne-lise Delassois, Lieve Deruwe, Lieve Dewerchin, Jeanine Gobyn, Monique Naessens, Sylvie Nolf, Annemie Verstraete

Alten: Ann Blontrock, Sieglinde Carlier, Marlene Daelman, An Deruwe, Katrien Hardeman, Bieke Lebbe, P Sury Singh Ale Maharjan etra Mores, Tonia Noterman, Catherine Roex, Veerle Roseeuw, Marjolein Van Viegen, An Willems

Tenoren: Claerhout Jeroen, Jan De Lameilleure, Chris Emonts-gast, Anne Offner, Lionel Santos, Saskia Vandewalle, Roel Vansevenant

Bassen: Frans De Muyndck, Karl Devreese, Geert Mergaert, Wim Moerman, Daniël Vande Veire, Pieter Van Waesberghe, Alain Verfaillie.

Instrumentaal ensemble

Viool 1 : Michiyo Kondo

Viool 2 : Charlotte Vandeginste

Altviool : Kaat De Cock

Cello : Jan Bontinck

Contrabas : Tom Devaere

Fagot 1 : Mieke Van de Meulebroecke

Fagot 2 : Marjolein Gerets

Hobo 1 : Marcel Ponseele

Hobo 2 : Griet Cornelis

Hobo 3 : Ilse Barbaix

Fluit 1 : Patrick Beuckels

Fluit 2 : Marcel Ketels

Hoorn 1 : Bart Cypers

Hoorn 2 : Jonathan Van der Beek

Pauken : Jan Huylebroek

Trompet 1 : Sander Kintaert

Trompet 2 : Steven Bossuyt

Trompet 3 : Bart Coppé

Orgel : Jan Devlieger

Vocale solisten

Sopraan: Mieke Dhondt

Countertenor: Pieter De Praetere

Tenor: Roel Vansevenant

Bas: Thomas Vanden Abeele

Algemene leiding

Ignace Thevelein

TEKSTEN & TOELICHTING

Johann Sebastian Bach, Gelobet seist du, Jesu Christ (BWV 91)

Bach componeerde deze koraalkantate voor Kerstmis 1724. Hij gebruikt hierin het koraal van Maarten Luther 'Gelobet seist du, Jesu Christ', dat zeven strofen bevat en dat in die tijd het belangrijkste lied van de dag was. De eerste en de laatste strofe zijn gebruikt voor het openingskoor en het slotkoraal. De andere strofen werden bewerkt en geparafraseerd tot recitatief- en ariateksten. In deel 2, een recitatief wordt de tweede strofe van het lied integraal overgenomen maar aangevuld met vrije commentaar.

1. Koor

Om het feestelijk karakter te onderstrepen zijn naast het normale kantate-instrumentarium nog 2 hoorns en pauken voorzien en werden de hobo's versterkt tot drie. De koraalmelodie is in 5 kleine periodes verdeeld, wordt in lange notenwaarden gezongen door de sopranen en begeleid in de 3 andere stemmen met vrij contrapunt. De instrumentale inleiding bestaat uit een 10-stemmig ritornello dat 3 verschillende muzikale thematieken bevat, die los staan van de koraalmelodie: een vlug opstijgend motief in zestiende noten (a), een reeks gebroken drieklanken (b) en een circulatiomotief dat door de hoorns wordt geïntroduceerd (c).

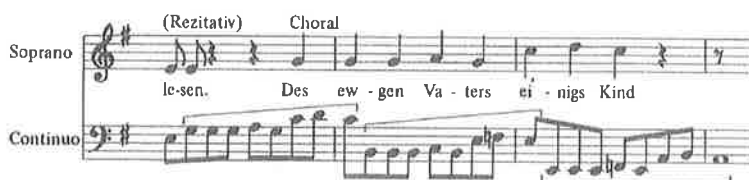

Gelobet seist du, Jesu Christ, (Lc. 1, 68a)
Dass du Mensch geboren bist (Gal. 4, 4c)
Von einer Jungfrau, das ist wahr, (Jes. 7, 14b)
Des freuet sich der Engel Schar. (Lc. 2, 13)
Kyrie eleis! (Mt. 15, 22)

*Geloofd zij U, Jezus Christus,
dat u als mens bent geboren
uit een maagd, dat is waar,
daarover verheugt zich de engelenshare.
Heer, ontferm u.*

2. Recitatief en koraal

Bemerk dat Bach bij het citeren van het koraal in de continuobegeleiding de kop van het koraal in achtste noten laat klinken en dat verschillende malen na elkaar op andere toonhoogten.

Der Glanz der höchsten Herrlichkeit, (Hebr. 1, 3)
das Ebenbild von Gottes Wesen, (Hebr. 1, 3)
hat in bestimmter Zeit sich einen Wohnplatz
auserlesen. (2 Kron. 7, 16a)
Des ewgen Vaters einigs Kind, (Jes. 9, 5a.e)
das ewge Licht von Licht geboren,
itzt man in der Krippe findt. (Lc. 2, 12)

*De glans van de hoogste heerlijkheid,
het evenbeeld van Gods wezen
heeft op een bepaalde tijd
een woonplaats gekozen.
Het enige kind van de eeuwige Vader,
het eeuwige licht, geboren uit licht,
is nu in de kribbe te vinden.*

O Menschen, schauet an, (1 Jo. 3, 1a)
was hier der Liebe Kraft getan! (1 Jo. 3, 1b)
In unser armes Fleisch und Blut, (Hebr. 2, 14)
(und war denn dieses nicht verflucht,
verdammt, verloren?) (Gal. 3, 10-13)
verkleidet sich das ewge Gut, (Gen. 49, 11b)
so wird es ja zum Segen auserkoren. (Gal. 3, 14)

*O mensen, aanschouw toch
wat de kracht van de liefde hier heeft gedaan!
Met ons arme vlees en bloed
(en was dat niet vervloekt,
verdoemd, verloren?)
heeft het eeuwige goed zich gekleed,
zo wordt het tot zegen uitverkoren.*

3. Aria

In deze aria voor Tenor worden strofen 3 en 4 van het koraal verwerkt tot een ariatekst. De begeleiding gebeurt door drie hobo's en continuo met fagot. Opvallend zijn de markante ritmische accenten, wellicht om de krachtige wil van God te illustreren: zijn initiatieven om het mensengeslacht te redden.

Gott, dem der Erden Kreis zu klein,
den weder Welt noch Himmel fassen,
will in der engen Krippe sein.
Erscheinet uns dies ewge Licht,
so wird hinfüro Gott uns nicht
als dieses Lichtes Kinder hassen.

*God, voor wie de aardbol te klein is,
die wereld en hemel niet kunnen bevatten,
wil in de smalle kribbe zijn.
Als dit eeuwige licht voor ons verschijnt,
dan zal God ons, als kinderen van dat licht,
voortaan niet haten.*

4. Recitatief

In dit recitatief voor bas worden de gelovigen opgeroepen om Jezus in hun leven toe te laten. De Bas wordt begeleid door de strijkers (recitativo accompagnato) en gaat in het laatste deeltje over in een indringend arioso op de woorden 'durch dieses Jammertal zu führen'. Opvallend is de chromatische stijging over een octaaf in de zangstem (stijging in halve tonen) op 'Jammertal' waarmee het lijden en de pijn wordt uitgedrukt. De continuo maakt een tegenbeweging naar beneden.

O Christenheit! Wohlan,
so mache dich bereit, (Mt. 24, 44)
bei dir den Schöpfer zu empfangen. (Hebr. 1, 2)
Der große Gottessohn (Jo. 1, 34)
kömmt als ein Gast zu dir gegangen. (Mt. 25, 35)
Ach, laß dein Herz durch
diese Liebe rühren; (1 Sam. 10, 26c)
er kömmt zu dir,
um dich vor seinen Thron (Op. 3, 20c)
durch dieses Jammertal zu führen. (Ps. 78, 52)

*O christenheid, komaan,
maak je gereed
om de schepper bij je te ontvangen.
De grote zoon van God
komt als een gast naar je toe.
Ach, laat je hart raken
door deze liefde;
Hij komt naar je toe
om je door dit tranendal heen
naar zijn troon te leiden.*

5. Aria

Deze aria is een duet voor Sopraan en Alt, begeleid door de violen unisono en continuo. Bach gebruikt de contrasten in de tekst (armoede – overvloed; menselijk wezen – engelkoor) om deze muzikaal gedifferentieerd uit te werken. 'Die Armut': de twee stemmen zetten in vrije imitatie na elkaar in. Daarbij ontstaan dissonante samenklanken die telkens oplossen. De dissonanten (wrijvingen van tonen tegenover elkaar) drukken de inhoud van de tekst uit. 'hat uns ein ewig Heil bestimmt, den Überfluss an Himmelsschatten': de twee stemmen verlopen homofoon parallel. 'sein Menschlich Wesen': stijgende chromatiek 'den Engelsherrlichkeiten gleich': vocaliseren, melodievorming gebaseerd op drieklanken.

Die Armut, so Gott auf sich nimmt, (2 Kor. 8, 9c)
hat uns ein ewig Heil bestimmt, (2 Kor. 8, 9)
den Überfluß an Himmelsschätzen. (2 Kor. 8, 9d)
Sein menschlich Wesen machet euch
den Engelsherrlichkeiten gleich, (Lc. 20, 36b)
euch zu der Engel Chor zu setzen. (Lc. 2, 13)

*De armoede die God op zich neemt
heeft ons tot een eeuwig heil bestemd,
de overvloed aan hemelschatten.
Zijn menselijk wezen maakt u gelijk
aan de heerlijkheid van de engelen
en voegt u toe aan het engelenkoor.*

6. Koraal

Het slotkoraal weerklinkt in een eenvoudige vierstemmige homofone zetting. De hoorns begeleiden en brengen een versierde slotcadens op 'Kyrie eleis'.

Das hat er alles uns getan, (Ps. 126, 3)
Sein groß Lieb zu zeigen an; (1 Jo. 3, 1a)
Des freu sich alle Christenheit (Lc. 2, 10c)
Und dank ihm des in Ewigkeit. (Ps. 30, 13b)
Kyrie eleis! (Mt. 15, 22)

*Dat heeft Hij allemaal voor ons gedaan
om zijn grote liefde te tonen;
laten alle christenen zich daarover verheugen
en Hem eeuwig danken.
Kyrie eleis!*

Johann Sebastian Bach, Darzu ist erschienen (BWV 40)

Bach componeerde deze kantate voor tweede Kerstdag 26/12/1723. De tekst schildert Jezus als de verdelger van de zonde die door Adam in de wereld is gebracht en bevat veel bijbelse verwijzingen. Zeer intrigerend in het libretto is de betekenis van de slang. In het midden van het libretto (aria nr. 4, recitatief nr. 5 en koraal nr. 6) duikt de slang op. Aan het symbool van de slang zijn zowel negatieve als positieve aspecten verbonden en dat vinden we terug in vele culturen. De slang krijgt een positieve duiding als brenger van genezing: het Esculaapteken van staf en slang als symbool van medische beroepen gaat terug op het oude Griekenland. In Exodus bevestigt Mozes op bevel van God een koperen slang op een staak om de zieken van het volk te genezen. Jezus vergelijkt zijn kruisdood met deze gebeurtenis (Jo. 3, 14-15). In de kantate BWV 40 is uitsluitend sprake van een negatieve duiding, afkomstig van een bepaalde interpretatie van het paradijsverhaal uit Genesis 3. De christelijke traditie heeft het verhaal allegorisch gelezen door de slang met de satan of de duivel gelijk te stellen. Gen. 3, 15 geeft het verhaal van de vervloeking van de slang. Openbaring 12, 9 spreekt over de grote draak die op de aarde werd gegoooid. Hij is de slang van weleer, die duivel of Satan wordt genoemd en die de hele wereld misleidt. De christelijke traditie heeft in die strijd een profetie van de komende verlosser gelezen. Aria voor Bas nr. 4: 'Der dir den Kopf als ein Sieger zerknickt, ist nun geboren'. Recitatief nr. 5: 'Der Weiber Samen stellt sich dar, der Heiland ist ins Fleisch gekommen'.

1. Openingskoor:

Dit gedeelte opent met een citaat uit 1 Jo. 3,8: 'De Zoon van God is dan ook verschenen om de daden van de duivel teniet te doen'. De instrumentale bezetting met 2 hoorns, 2 hobo's, strijkers en continuo levert een feestelijk vrolijk karakter op. In de instrumentale inleiding horen we een temperamentvol signaal door de 2 hoorns dat een koninklijke allure geeft aan het geheel. Bij de inzet van het koor horen we 4 maal in een homofone zetting 'Darzu ist erschienen', de beklemtoning van de reden waarom de Zoon van God tot ons is gekomen. Die reden horen we in de tekst 'dass er die Werke des Teufels zerstöre'. De muzikale zetting van deze tekst bestaat uit fel gescandeerde tonen die extra opvallen in passages waar alle stemmen unisono op dezelfde toonhoogte en in hetzelfde ritme musiceren. In het middendeel horen we een grote koorfuga op dezelfde teksten.

Darzu ist erschienen der Sohn Gottes,
dass er die Werke des Teufels zerstöre.
(1 Jo. 3,8)

*De Zoon van God is dan ook verschenen,
om de daden van de duivel teniet te doen.*

2. Recitatief

In dit secco-recitatief voor tenor is er een verwijzing naar Jo. 1, 14: 'Het Woord is mens geworden en heeft bij ons gewoond'. Opvallend is de stijgende toonladderfiguur op 'bestraht' eerst in de tenor en daarna in de continuo. Het valt op dat 'der grosse Gottessohn' in de hoogte weerklinkt (tot hoge la) en 'ein kleines Menschenkind zu werden' in de laagte (tot een lage do).

Das Wort ward Fleisch
und wohnt in der Welt, (Jo. 1,14)
das Licht der Welt bestraht
den Kreis der Erden, (Jo. 8, 12)
der große Gottessohn verläßt
des Himmels Thron, (Lc. 1, 32)
und seiner Majestät gefällt, (2 Kor. 8, 9b)
ein kleines Menschenkind
zu werden. (2 Kor. 8, 9b)
Bedenkt doch diesen Tausch,
wer nur gedenken kann: (Jes. 63, 7a)
Der König wird ein Untertan,
der Herr erscheint als ein Knecht (Fil. 2, 7)
und wird dem menschlichen Geschlecht
- o süßes Wort in aller Ohren! – (Ps. 119, 103)
zu Trost und Heil geboren. (Lc. 2, 25 + 1, 69)

*Het woord is vlees geworden
en woont in de wereld,
het licht van de wereld
bestraalt de hele aarde,
de grote Zoon van God
verlaat de hemelse troon
en het behaagt zijn majesteit
om een klein mensenkind
te worden.
Denk toch aan die ruil,
wie er maar kan denken:
de koning wordt een onderdaan,
de Heer verschijnt als een knecht
en wordt voor het menselijk geslacht
- o, wat een zoete woorden in ieders oren! -
tot troost en heil geboren.*

3. Koraal

Het koraal bevat de derde strofe van het kerstlied 'Wir Christenleut hab'n jetzund Freud', waarvan de tekst is gemaakt door Kaspar Füger (1586). We weten niet wie de melodie heeft gemaakt.

Die Sünd macht Leid;
Christus bringt Freud, (Jo. 15, 11)
weil er zu Trost in diese Welt
gekommen. (Jo. 12, 47)
Mit uns ist Gott nun in der Not: (Ps. 46, 2b)
Wer ist, der uns als Christen
kann verdammen? (Rom. 8, 34)

*De zonde brengt leed,
Christus brengt vreugde
omdat hij tot troost in deze wereld
is gekomen
Nu is God bij ons in de nood,
wie zou ons als christenen
kunnen verdoemen?*

4. Aria

In deze aria voor Bas, twee hobo's en strijkers keert de strijdvaardige stijl van het openingskoor terug. Dit soort aria werd in de opera van die tijd benoemd als een 'razernij-aria'. Schweitzer noemde deze muziek 'malerische Musik': muziek die de luisteraar beelden laat oproepen, net zoals een schilderij dat doet. De kronkelende en draaiende slang wordt opgeroepen door de eerste violen met een motief van drie gebonden en drie springende zestiende noten.

Höllische Schlange,
wird dir nicht bange? (Jac. 2, 19b)
Der dir den Kopf als ein Sieger zerknickt,
(Gen. 3, 15) ist nun geboren, (Jes. 9, 5)
und die verloren, (Jo. 3, 16c)
werden mit ewigem Frieden beglückt. (Jes. 9, 6)

*Helse slang,
word je niet bang?
Degene die als overwinnaar
jouw kop vermorzelt is nu geboren
en de verlorenen
worden met eeuwige vrede verblijd.*

5. Recitatief

Het recitatief voor alt en strijkers sluit aan bij de vorige aria. De oudtestamentische profetie is vervuld: de zonde van Adam is teniet gedaan.

Die Schlange, so im Paradies (Gen. 3, 4-5)
auf alle Adamskinder (Gen. 3, 4-5)
das Gift der Seelen fallen ließ, (Gen. 3, 4-5)
bringt uns nicht mehr Gefahr;
des Weibes Samen stellt sich dar, (Lc. 2, 22c)
der Heiland ist ins Fleisch gekommen (1 Jo. 4, 2)
und hat ihr allen Gift benommen.
Drum sei getrost! betrübter Sünder. (Mt. 9, 2c)

*De slang, die in het paradijs
op alle Adamskinderen
het gif van de zielen liet vallen
is voor ons geen gevaar meer;
het zaad van de vrouw is verschenen,
de Verlosser is in het vlees gekomen
en heeft alle gif weggenomen.
Wees dus maar gerust, bedroefde zondaar.*

6. Koraal

De tekst van het koraal is de tweede strofe van een lied van Paul Gerhardt: 'Schwing dich auf zu deinem Gott' (1653). De melodie is van Daniel Vetter (1658-1721), organist van de Nikolaikirche in Leipzig.

Schüttle deinen Kopf und sprich:
Fleuch, du alte Schlange! (Sir. 21, 2a)
Was erneu'rst du deinen Stich, (Sir. 21, 2b)
machst mir angst und bange?
Ist dir doch der Kopf zerknickt, (Gen. 3, 15)
und ich bin durchs Leiden (2 Kor. 1, 5)
meines Heilands dir entrückt (2 Kor. 1, 5)
in den Saal der Freuden. (2 Kor. 12, 4a)

*Schud je hoofd en zeg:
Maak dat je wegkomt, oude slang!
Waarom kom je weer bijten
en maak je me angstig en bang?
Je kop is toch vermorzeld
en ik ben door het lijden
van mijn Verlosser van jou bevrijd
en naar de zaal van de vreugde gebracht.*

7. Aria

De aria voor Tenor krijgt dezelfde begeleidende instrumenten als het openingskoor: 2 hoorns, 2 hobo's en continuo. Let op de lange en virtuoze vocalisen op het woord 'freuet' en de muzikale verbeelding van 'erschrecken'. Opmerkelijk is dat het tekstfragment 'Jesus, der erretten kann, nimmt sich seiner Küchlein an und will sie mit Flügeln decken' uitsluitend voor de zangstem en continuo is gecomponeerd, waardoor het zich sterk onderscheidt van de rest. Het beeld van de gelovigen als kuikens, die door een hen onder haar vleugels worden verzameld, komt uit de evangelielezing van de dag: de marteldood van Stefanus: Mt. 23, 35-39.

Christenkinder, freuet euch! (Mt. 23, 37)
Wütet schon das Höllenreich, will euch Satans
Grimm erschrecken: (Jes. 51, 13bc)
Jesus, der erretten kann, (Dan. 3, 29c)
nimmt sich seiner Küchlein an (Mt. 23, 37)
und will sie mit Flügeln decken. (Ps. 91, 4)

*Christenkinderen, verheug je!
Ook al woedt het rijk van de hel en probeert
Satans woede jullie bang te maken:
Jezus, die kan redden,
bekommert zich om zijn kuikens
en wil ze met zijn vleugels decken.*

8. Koraal

Het slotkoraal bestaat uit de vierde en laatste strofe van het koraal 'Freuet euch, ihr Christen alle' van Christian Keymann (1645) op muziek van Andreas Hammerschmidt. De literaire term 'Wonne' betekent de verrukkingen, het geluk, de spirituele vreugde.

Jesu, nimm dich deiner Glieder (Jer. 15, 15a)
Ferner in Genaden an; (Jer. 24, 5a)
Schenke, was man bitten kann, (Rom. 8, 32c)
Zu erquickten deine Brüder: (Mt. 11, 28)
Gib der ganzen Christenschar
Frieden und ein selges Jahr! (Jo. 14, 27)
Freude, Freude über Freude! (Jes. 35, 10b)
Christus wehret allem Leide. (Jes. 35, 10c)
Wonne, Wonne über Wonne! (Jes. 35, 10b)
Er ist die Genadensonne. (Mal. 4, 2)

*Jezus, blijf uw leden
In genade aannemen;
Schenk wat ze maar vragen,
Om uw broeders te verkwikken.
Geef de hele christenschaar
vrede en een zalig jaar!
Vreugde, vreugde boven vreugde!
Christus weert alle leed.
Zaligheid, zaligheid boven zaligheid!
Hij is de genadezon.*

Johann Sebastian Bach, Sie werden aus Saba alle kommen (BWV 65)

Bach schreef de kantate voor het feest van Epifanie (Openbaring) op 6 januari 1724.

1. Openingskoor

De tekst van het openingskoor is een herinnering aan Jesaja 60,6: 'Een vloed van kamelen komt uit Seba, met goud en wierook beladen; zij verkondigen de lof van de Heer'. De instrumentale bezetting is zeer kleurrijk: 2 blokfluiten, 2 hoorns, 2 hobo's da caccia, strijkers en continuo. Daarmee roept Bach nog een laatste maal de sfeer van Kerstmis op en verbindt dat met het toestromen van de volkeren uit verre landen. Dit beeld wordt in het Matteüsevangelie weergegeven met het verhaal over de komst van de drie Wijzen uit het oosten. De muziek van het openingskoor in de maat van 12/8 doet denken aan een processie van volken die optrekken naar Jeruzalem. Boven de partituur schreef Bach 'concerto'. Dat wil zeggen: drie groepen van blazers en strijkers concorderen met elkaar. Het koor neemt deel in dit spel. Het stuk heeft de structuur van een omraamde koorfuga, A-B-A'. De inleiding A eindigt met een machtig unisono van alle vocale en instrumentale partijen, klinkend over vijf octaven. Waarna, met uitsluitend continuobegeleiding, vanuit de bassen een tripelfuga wordt opgezet: de drie zinsdelen 'Sie werden...' / 'Gold und Weihrauch...' / 'und des Herren Lob...' hebben elk een eigen thema, dat dient als contrapunt (tegenstem) bij het voorafgaande. Het muziekvoorbeeld laat zien hoe de drie thema's samengaan. Het eerste thema, hieronder in de alt, illustreert het woord 'alle' met een octaafsprong (octaaf = alle tonen) en het 'kommen' met bedeesd schuifelende pasjes. Het tweede thema (tenor) verbeeldt het aanbieden, 'bringen', met syncopes (noten die naast de tel vallen) waarin men wel de schommelende gang van de kamelen wil zien. Het derde thema, hier in de bas, onderstreept het 'verkündigen' met een fanfareachtige figuur.

alt
sie wer-den aus Sa-ba al-le kom-men
tenor
Gold und Weih-rauch brin-gen
bas
und des Her-ren Lob ver-kün-di-gen, ver-kün-di-gen,

Als de a capellafuga van onderaf (BTAS) vierstemmig is geworden, volgt een tweede fuga-expositie van boven naar beneden (SATB), waarbij instrumenten de koorstemmen verdubbelen. Ten slotte keren de

hoorns terug met hun versie van het fugathema. Daarmee is de herhaling van het eerste deel (A') begonnen, nu met koorpartijen daarin ingebouwd. Op het einde klinkt weer het massale unisono 'und des Herren Lob verkündigen'.

Sie werden aus Saba alle kommen,
Gold und Weihrauch bringen
und des Herren Lob verkündigen. (Jes. 60,6)

*Ze zullen allen uit Seba komen,
goud en wierook meebrengen
en de lof van de Heer verkondigen.*

2. Koraal

Het koraal bestaat uit de vierde strofe van de middeleeuwse hymne 'Puer natus est in Bethlehem', hier in een Duitse vertaling. Het fungeert als de vervulling van de profetie uit Jesaja die we in het openingskoor hoorden, en het bevat de gebeurtenissen die beschreven staan in Mt. 2, 1-12: de komst van de wijzen uit het oosten.

Die Kön'ge aus Saba kamen dar,
Gold, Weihrauch, Myrrhen
brachten sie dar, (Mt. 2, 11c)
Alleluja!

*Uit Seba kwamen de koningen,
goud, wierook en mirre
brachten ze mee,
Halleluja!*

3. Recitatief

In de eerste drie zinnen van dit recitatief voor Bas en continuo worden de gebeurtenissen uit Mt. 2, 1-12 en die Jesaja voorspeld had, nog eens opgesomd. Daarna volgt in de twee volgende zinnen de 'Applicatio', de toepassing. De librettist roept de gelovigen op om zich ook naar de kribbe te keren en dankbaar te zijn voor deze dag van vreugde. Via de allegorie wordt de brug naar de actualiteit gemaakt en wordt aan de gelovigen gevraagd om heel hun hart te schenken aan de hemelkoning Jezus.

Was dort Jesaias vorhergesehen,
das ist zu Bethlehem geschehn. (Mt. 2, 1)
Hier stellen sich die Weisen (Mt. 2, 11)
bei Jesu Krippen ein
und wollen ihn als ihren König preisen. (Mt. 2, 2)
Gold, Weihrauch, Myrrhen sind (Mt. 2, 11c)
die köstlichen Geschenke, (Ps. 96, 8b)
womit sie dieses Jesuskind (Mt. 2, 11)
zu Bethlehem im Stall beehren. (Mt. 2, 1.9)

*Wat Jesaja destijds voorspelde
is in Bethlehem gebeurd.
Hier komen de wijzen
bij de kribbe van Jezus
en zij willen hem prijzen als hun koning.
Goud, wierook en mirre zijn
de kostbare geschenken
waarmee ze dit Jezuskind
in Bethlehem in de stal vereren.*

Mein Jesu, wenn ich itzt an meine Pflicht
gedenke, muß ich mich auch zu deiner Krippe
kehren (Jer. 3, 12b) und gleichfalls dankbar sein
(1 Tess. 5, 18a) Denn dieser Tag ist mir ein Tag
der Freuden, (Ps. 118, 24)
da du, o Lebensfürst, (Hand. 3, 15)
das Licht der Heiden (Jes. 49, 6)
und ihr Erlöser wirst. (Jes. 42, 6-7)
Was aber bring ich wohl, du Himmelskönig?
(Hooglied 4, 9a) Ist dir mein Herze nicht zu
wenig, so nimm es gnädig an,
weil ich nichts Edlers bringen kann. (Spr. 17, 8a)

*Mijn Jezus, als ik nu mijn plicht wil doen,
moet ik ook naar uw kribbe toegaan
en eveneens dankbaar zijn:
want deze dag is voor mij een dag van vreugde,
omdat u, o levensvorst,
het licht van de heidenen
en hun verlosser wordt.
Maar wat breng ik voor u mee, o hemelkoning?
Als mijn hart niet te weinig voor u is,
neem dat dan genadig aan,
want iets kostbaarders kan ik u niet geven.*

4. Aria

Deze aria voor Bas, twee hobo's da caccia en continuo roept op om de overwegingen die in het recitatief aan bod kwamen in praktijk te brengen. Goud uit Ofir is een ijdele gave; je moet je hart schenken. Ofir was het land waar koning Salomon zijn goud vandaan haalde (1 Kon. 9, 28). Opvallend is het motief waarmee de twee hobo's da caccia na elkaar inzetten en dat door de continuo wordt overgenomen. De Bas zingt op dit motief 'Gold aus Ophir ist zu schlecht'. Het motief weerklinkt gans de aria door als een ostinaat en overtuigt de luisteraar dat goud als gave onvoldoende is. Jezus wil het hart van de gelovige.

Gold aus Ophir ist zu schlecht, (1 Kon. 9, 28)
weg, nur weg mit eitlen Gaben, (Jes. 57, 13b)
die ihr aus der Erden brecht! (1 Kon. 5, 17)
Jesus will das Herze haben.
Schenke dies, o Christenschar, (Mt. 2, 11c)
Jesu zu dem neuen Jahr!

*Goud uit Ofir is te gering,
weg, weg met ijdele geschenken
die jullie uit de aarde opdelft!
Jezus wil je hart hebben.
Schenk dat, o christenschaar
aan Jezus in het nieuwe jaar!*

5. Recitatief

In dit secco-recitatief (enkel begeleid door continuo) voor Tenor wordt de oproep van het vorige deel tot vervulling gebracht. Het hart bevat het geloof als goud, het gebed als wierook en het geduld als mirre. Dat zijn de geschenken voor Jezus.

Verschmähe nicht, (Ps. 102, 18) du, meiner
Seele Licht, (Ps. 56,14) mein Herz, das ich in
Demut zu dir bringe. (Ps. 51, 19b). Es schließt ja
solche Dinge in sich zugleich mit ein, die deines
Geistes Früchte sein. (Gal. 5, 22). Des Glaubens
Gold, der Weihrauch des Gebets, (Op. 3, 18) die
Myrrhen der Geduld sind meine Gaben, die
sollst du, Jesu, für und für (Mt. 2, 11c) zum
Eigentum und zum Geschenke haben. (Ef. 1, 14)
Gib aber dich auch selber mir, (Hooglied 2, 16)
so machst du mich zum Reichsten auf der Erden;
denn, hab ich dich, so muß des größten
Reichtums Überfluß (Fil. 4, 17-19) mir
dermaleinst im Himmel werden. (Jac. 2, 5)

*Versmaad niet, o licht van mijn ziel,
mijn hart, dat ik deemoedig naar u toe breng.
Het heeft tegelijk dingen in zich die de vruchten
van uw Geest zijn. Het goud van het geloof, de
wierook van het gebed, de mirre van het geduld
zijn mijn gaven, die moeten, Jezus, altijd uw
eigendom en uw geschenk zijn. Maar geef ook
uzelf aan mij, dan maakt u van mij de rijkste op
aarde. Want als ik u heb, dan moet de overvloed
van de grootste rijkdom eens in de hemel mij
toevallen.*

6. Aria

Deze aria voor Tenor krijgt dezelfde instrumentale bezetting als het openingskoor. De muziek staat in de maat van drie achtsten en heeft een dansend karakter in de stijl van een menuet. De instrumentale inleiding keert op het einde terug.

Nimm mich dir zu eigen hin, (1 Kon. 19, 4c)
nimm mein Herze zum Geschenke.
(Hooglied 4, 9)
Alles, alles, was ich bin, (Kol. 3, 11b)
was ich rede, tu und denke, (Kol. 3, 17a)
soll, mein Heiland, nur allein (Kol. 3, 17b)
dir zum Dienst gewidmet sein. (Kol. 3, 23-24)

*Neem mij in uw bezit,
neem mijn hart ten geschenke.
Alles, alles wat ik ben,
wat ik zeg, doe en denk,
moet, mijn Heiland, alleen
aan uw dienst gewijd zijn.*

7. Koraal

De kantate eindigt met de tiende strofe van het kerklied van Paul Gerhardt: 'Ich hab in Gottes Herz und Sinn' op muziek van Claudin de Sermisy en door Bach voorzien van een eenvoudige harmonisatie.

Ei nun, mein Gott, so fall ich dir
Getrost in deine Hände.
Nimm mich und mach es so mit mir
Bis an mein letztes Ende,
Wie du wohl weißt, dass meinem Geist
Dadurch sein Nutz entstehe,
Und deine Ehr je mehr und mehr
Sich in ihr selbst erhöhe.

*Welnu, mijn God, nu val ik
getroost in uw handen.
Neem mij op en handel met mij
tot aan het einde van mijn leven
zoals u weet dat het voor mijn geest
nuttig zal zijn
en uw eer steeds meer in mij*

Johann Sebastian Bach, Gloria uit Messe in h-moll (BWV 232)

In de liturgische hymne 'Gloria in excelsis Deo' wordt de lofzang van de hemelse heerscharen uit het Kerstverhaal (Lc. 2,14) gecombineerd met de woorden van een Ambrosiaanse lofzang. Het zou in de zesde eeuw in de Romeinse mis zijn ingevoerd voor het kerstfeest. Later is het gebruik ervan uitgebreid over alle feesten en tenslotte over alle zondagen buiten de advent en de veertigdagentijd.

* Gloria in excelsis Deo.

Eer aan God in den hoge.

Bach ontwierp een briljant instrumentaal concerto waarin hij een vijfstemmig koor heeft ingeplant met de woorden 'Gloria in excelsis Deo'. De dansante, drieledige maatsoort drukt niet alleen vreugde uit, maar staat ook symbool voor de Drievuldigheid en de goddelijke volmaaktheid. Het inleidend ritornello (instrumentaal gedeelte) brengt het muzikale materiaal aan, dat door het koor wordt herhaald, gevarieerd en verwerkt.

De totale structuur verloopt als volgt:

- instrumentaal ritornello in hoofdtoonaard D (re groot)
- koorinbouw op het eerste deel van het ritornello in D
- instrumentaal ritornello: fragment met modulatie naar A (la groot)
- koorinbouw op het volledige ritornello in A
- instrumentaal ritornello (in A) + kort fugato voor het koor als modulerende overgang van A naar D
- koorinbouw op het volledige ritornello in D

* Et in terra pax hominibus bonae voluntatis.

En vrede op aarde aan de mensen van goede wil.

Precies na honderd maten maakt het hemelse plaats voor het aardse: 'et in terra pax hominibus bonae voluntatis'. De overgang gebeurt zonder onderbreking: het ternaire metrum (goddelijk getal drie) verandert in een vierdelige maat C (4/4). Vier is het getal verbonden met de aarde: de vier elementen, de vier windstreken, de vier jaargetijden.

Op 'in terra pax' vertraagt het tempo en zijn het enkel de koorstemmen met begeleiding van continuo die de tekst gezamenlijk declameren. Op het woord 'pax' zet de basso continuo in met een lange noot op de lage G (onderdominant sol). Deze lange toon symboliseert enerzijds het bereiken van een vast

punt op de aardbodem en brengt anderzijds een grote rust in de totaalklank, helemaal passend bij de inhoud van het woord 'pax'. Geleidelijk nemen de instrumentale stemmen de thematiek van het koor over. Koor en instrumenten herhalen de tekst en moduleren naar andere toonaarden waardoor er een andere sfeer ontstaat. Na een instrumentaal tussenspel volgen twee monumentale vijfstemmige fuga's op basis van het thema op 'Et in terra pax'. De strijkers en de houtblazers, die zich in de fuga aanvankelijk beperken tot ondersteunende accenten, betreft Bach geleidelijk meer bij de verwerking van het fugathema, met als climax de herintrede van de trompetten en pauken, als de glansrijke afsluiting in de toonaard D (re groot). Het is de synthese tussen de wereld van God en die van de mens.

* *Laudamus te, benedicimus te, adoramus te, glorificamus te.*

Wij loven U, wij prijzen U, wij aanbidden U, wij verheerlijken U.

Voor de vier lofprijzingen aan de Schepper (*Laudamus te, benedicimus te, adoramus te, glorificamus te*) kiest Bach voor een aria door een solosopraan, begeleid door soloviool en strijkers. De toonsoort is A (la groot) met in het middendeel modulaties naar kleine tertstonaarden (fis-cis). De vier korte lofprijzingen roepen in hun voortdurende herhaling een gezamenlijke kracht op: een niet-aflatende golf van emotionele opwellingen. Het zijn uitroepen van vreugde en enthousiasme over de innige verbondenheid van de mens met God. De virtuoze vioolpartij bestaat uit een aaneenschakeling van korte en lange motieven met een grote variatie aan melodische en ritmische impulsen. Dit grillig en fantasierijk patroon zorgt voor een stralend aureool in een sfeer van jubel en lofzang. De solosopraan antwoordt en gaat in dialoog met rijkversierde melismatische lijnen (meerdere noten op één lettergreep). De structuur is die van een opera-aria in da-capovorm (A-B-A') met een gevarieerde terugkeer van A.

* *Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam.*

Wij zeggen U dank voor uw grote heerlijkheid.

Bach kiest voor de stile antico om deze tekst te verklanken. De bezetting is vierstemmig koor en de instrumenten spelen unisono met het koor. Bach heeft een grootse dubbelfuga opgebouwd met twee thema's die gekoppeld zijn aan de twee tekstfragmenten 'Gratias agimus tibi' en 'propter magnam gloriam tuam'.

De stile antico van de Reaissancepolyfonie is te merken in de keuze van de maatsoort 'alla breve', de opbouw van de thematiek (voornamelijk het eerste thema), het colla parte-spel van de instrumenten (die de vocale partijen verdubbelen) en het basso-seguente-karakter van de continuopartij.

* *Domine Deus, Rex caelestis, Deus Pater omnipotens. Domine Fili unigenite altissime, Jesu Christe.*

Domine Deus, Agnus Dei, Filius Patris.

Heer God, hemelse koning, God almachtige Vader. Heer, eniggeboren Zoon, Jezus Christus, de allerhoogste. Heer God, Lam Gods, Zoon van de Vader.

In dit gedeelte krijgen we de combinatie van de lofzang van de Vader met de lofprijzing van de Zoon, die uit de Vader is geboren. Voor de verklanking van de tekst kiest Bach voor een duet van Sopraan en Tenor, traverso, de strijkers con sordino en de strijkbass pizzicato. De melodische lijn die de intrede van de zangstemmen voorbereidt wordt gespeeld door twee traverso's in unisono. In het vokale duet laat Bach de tenor en de sopraan voortdurend de eerste twee zinnen van de tekst tegelijkertijd zingen. De eerste inzetten zijn imitaties van elkaar, daarna volgen inzetten als een echte canon. Na deze contrapuntische opening vervolgen beide stemmen dikwijls in parallelle tertsen of sexten. Hiermee

wordt de eenheid in verscheidenheid van Vader en Zoon muzikaal gesymboliseerd. De tenor staat symbool voor God de Vader, terwijl de sopraan God de Zoon vertegenwoordigt.

* Qui tollis peccata mundi, miserere nobis. Qui tollis peccata mundi, suscipe deprecationem nostram.
Gij die wegneemt de zonden van de wereld, ontferm U over ons. Gij die wegneemt de zonden van de wereld, aanvaard ons gebed.

Dit gedeelte sluit zonder onderbreking aan bij het voorgaand maar contrasteert er sterk mee, zowel inhoudelijk als muzikaal. De lofprijzing van het vorige deel wordt een smeekbede tot Christus, die de zonden van de wereld wegneemt (Qui tollis peccata mundi) en aan wie ontferming wordt gevraagd (miserere nobis). Het tempo vertraagt ('lente', langzaam) en de toonaard wordt b (si klein), de paralleltoonaard van D (re groot). Ook het metrum verandert: van C (4/4) naar 3/4.

* Qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis.

Gij die zit aan de rechterhand van de Vader, ontferm U over ons.

In dit deel wordt de tweede Persoon van de drieëenheid opnieuw aangeroepen en om ontferming gevraagd. Maar bij 'Qui tollis' was de mensgeworden Jezus Christus diegene die door zijn lijden en sterven de zonden van de wereld droeg en wegnam. Hier is Hij na zijn dood en verrijzenis als de Zoon van God weer tot de Vader teruggekeerd en zetelt aan zijn rechterhand op zijn troon in de hemel. De tonaliteit blijft b (si klein) en de beide delen worden aan elkaar gesmeed doordat het vorige deel eindigde op de dominant fis (fa kruis). Het is een vocaal-instrumentaal duet tussen de alt en een hobo d' amore, begeleid door de strijkers en in een 6/8 maat. Let op de toenemende melismatische uitwerking van de melodie op 'sedes' met als climax een lange dalende melodie op de laatste 'sedes' en die tot rust komt op 'miserere nobis'.

* Quoniam tu solus sanctus, tu solus Dominus, tu solus altissimus, Jesu Christe.

Want Gij alleen zijt de Heilige, Gij alleen de Heer, Gij alleen de allerhoogste, Jezus Christus.

De bezetting van dit gedeelte is in het oeuvre van Bach uniek: een kwintet voor opvallend diepe stemmen: bassolo, corno da caccia, twee fagotten en basso continuo.

De aria is opgebouwd als een gevarieerd da capo (ABA').

A: instrumentaal ritornello – in D (re groot)

Quoniam tu solus sanctus, tu solus Dominus – modulatie van D naar A (la groot)

Instrumentaal ritornello (gevarieerd) – in A

B: Tu solus altissimus Jesu Christe – modulatie van A naar b (si klein)

Instrumentaal ritornello (verkort en gevarieerd) – in b

Tu solus altissimus Jesu Christe – modulatie van b naar fis

A': Quoniam tu solus sanctus, tu solus altissimus – in D

Instrumentaal ritornello (exakte herhaling van het eerste ritornello) – in D

De tekst alludeert op diverse passages uit het Oude en het Nieuwe Testament die verwijzen naar de majesteit van de Koning van de hemel en naar Christus als koning: 2 Kon. 19,19; Ps. 83,19; Ps. 86,9-10; Apoc. 15,3-4.

* Cum sancto Spiritu in gloria Dei Patris.

Met de Heilige Geest in de heerlijkheid van God de Vader. Amen.

Als afsluiting van het Gloria volgt een monumentaal vijfstemmig koor met de volledige instrumentale bezetting van strijkers, traverso's, hobo's, fagotten, trompetten, pauken en continuo. Het is de

jubelende lofprijzing aan de heerlijkheid van God. Zoals in het Gloria in excelsis noteert Bach 'vivace' als tempo- en affectuïdrukking. Het koor sluit zonder onderbreking aan bij het voorgaande deel. De tonaliteit is D (re groot) en het metrum verandert van 6/8 naar 3/4.

Structuur:

1. Cum Sancto Spiritu, in gloria Dei Patris: homofoon akkoordisch tutti
2. Cum Sancto Spiritu, in gloria Dei Patris. Amen: vijfstemmige fuga in stile antico
3. Amen, Cum sancto Spiritu: homofoon akkoordisch tutti
4. Cum Sancto Spiritu, in gloria Dei Patris, Amen: vijfstemmige fuga in stile antico
5. In gloria Dei Patris, Amen: homofoon akkoordisch tutti

Het Collegium de Dunis dankt de leden van zijn vriendenkring:

Dhr. en mevr. Chris en Annick Persyn, Brugge
Grauwzusters Franciscanessen, Roeselare
Dhr. en mevr. Dirk en Patricia Verleyen-Delbeke, Oostkamp
Dhr. en mevr. Jos en Annie Decleer-Lambrecht, Lovendegem
Mevr. en dhr. Cecile Verstappe – Hans Gevaert, Brugge
Dhr. en mevr. Arnout en Greet De Lille-Onghenae, Maldegem
Dhr. en mevr. D'Hoore-Bertier, Brugge
Dhr. Koen Seynaeve, Brugge
Dhr. en mevr. Franky Baert, Jabbeke
Dhr. Paul Thevelein, Sint-Kruis
Dhr. Ludwig Vanderbeke, Zuienkerke
Mevr. Witdoeckt Magda, Assebroek
Dhr. Joël Jansseune, Brugge
Dhr. Ludo Vande Kerckhove, Trier
Mevr. Rita Dekeyser, Brugge
Mevr. Devolder Thérèse, Sint-Kruis
Mevr. Greta Ghysaert, Assebroek
Mevr. Saartje Bogaerts, Sint-Andries

Lid worden van de vriendenkring van Collegium de Dunis?

Als vriend kan u de werking van Collegium de Dunis financieel steunen. Het koor werkt volledig op vrijwillige basis, maar bij het organiseren van de repetities en concerten komen natuurlijk altijd kosten kijken. Uw steun is welkom en alle middelen worden nuttig besteed.

Als vriend van Collegium de Dunis steunt u het koor met een jaarlijks bedrag van 75 euro. In ruil daarvoor krijgt u van ons 2 tickets met gereserveerde plaatsen voor het Kerstconcert dat elk jaar op 28 december doorgaat.

Stort uw bijdrage op rekeningnummer BE69 8917 5402 6678 van Collegium de Dunis, met vermelding van uw naam en mailadres. Uw lidmaatschap is geldig voor het jaar 2026.

De koorleden en hun dirigent danken u alvast voor uw steun !

Volgende concerten door Collegium de Dunis

Zaterdag 25 april 2026 – 20.00 uur

Sint-Gilliskerk Brugge

Concert voor de Paastijd

Johann Sebastian Bach: Der Himmel lacht ! Die Erde jubilieret (BWV 31)

Johann Sebastian Bach: Ein feste Burg ist unser Gott (BWV 80)

Johann Sebastian Bach: Lobet den Herrn (BWV 230)

Johann Sebastian Bach: Oster-Oratorium (BWV 249)

Zondag 31 mei 2026 – 16.00 uur

Basiliek van Onze-Lieve-Vrouw van Dadizele

Ave Maria – Mariaal meezingconcert

www.koorhuis.be

www.collegiumdedunis.be